

УДК 339.543

Найденко О.Є.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри митної справи та оподаткування
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця***Єніна А.О.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри митної справи та оподаткування
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця***Костяна О.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри митної справи та оподаткування
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МИТНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ

THE MAIN ASPECTS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF CUSTOMS IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Митна справа є однією із важливих складників соціального та зовнішньоекономічного розвитку держави. Вона виступає ефективним інструментом, за допомогою якого влада має можливість впливати на економічні процеси у суспільстві. Розглянувши історію розвитку митної справи, з'являється можливість виявлення проблем та ризиків чинної митної системи. Також у статті розглянуто принципи побудови митної справи, які впливають на її роботу та розвиток, а отже, на безпосереднє регулювання міжнародної торгівлі та вирішення важливих економічних проблем країни.

Ключові слова: мито, митні органи, митна справа, митна система, принципи митної системи, історія розвитку митної справи.

АННОТАЦИЯ

Таможенное дело является одной из важных составляющих социального и внешнеэкономического развития государства. Оно выступает эффективным инструментом, с помощью которого власть имеет возможность влиять на экономические процессы в обществе. Рассмотрев историю развития таможенного дела, появляется возможность выявления проблем и рисков действующей таможенной системы. Также в статье рассмотрены принципы построения таможенного дела, которые влияют на ее работу и развитие, а значит на непосредственное регулирование международной торговли и решения важных экономических проблем страны.

Ключевые слова: пошлина, таможенные органы, таможенное дело, таможенная система, принципы таможенной системы, история развития таможенного дела.

ANNOTATION

Customs business is one of the important components of social and external economic development of the state. It is an effective instrument through which the authorities have the ability to influence economic processes in society. Having considered the history of the development of the customs business, it becomes possible to identify the problems and risks of the current customs system. Also, the article discusses the principles of building a customs business that affect its work and development, and thus directly regulates international trade and resolves important economic problems of the country.

Keywords: duty, customs authorities, customs, customs system, the principles of the customs system, the history of customs development.

Постановка проблеми. Розвиток митної справи має багаторічну історію і на всіх етапах свого становлення завжди був атрибутом держа-

ви. Сьогодні держава (як законодавчий суб'єкт) також залишається одним з основних учасників міжнародних економічних відносин. Проте слід зауважити, що митна справа є не лише атрибутом держави. У сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів, що спостерігаються між економічно розвиненими країнами, вона перетворилась на одну зі сфер активного міжурядового співробітництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у створення наукового підґрунтя для формування і реалізації митної справи загалом та функціонування митної системи зокрема зробили такі науковці, як І. Бережнюк, П. Буряк, А. Войцещук, С. Герчаківський, О. Десятнюк, Б. Карпінський, А. Крисоватий, В. Мартинюк, П. Пашко, О. Піхоцька, В. Федосов, В. Ченцов, Б. Ярема та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Успішним прикладом активного міжурядового співробітництва є на досвід Європейського економічного співтовариства, який починався з нехитрого митного союзу. Сучасні зміни в соціально-економічному житті країни суттєво впливають на перегляд ролі й місця митної справи у житті держави, особливо в умовах кардинальних перетворень у світі, що глобалізується, а також у країнах, які переживають реформаційні трансформації.

Мета статті. Отже, розробляючи заходи реалізації процесів підвищення ефективності роботи митних органів та митної системи загалом, держава має враховувати особливості розвитку митної справи у державі та принципи її побудови.

Митна політика має бути спрямована на вирівнювання економічних умов розвитку країни в цілому за рахунок надання певних повноважень митним органам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для держав, що розвиваються, митна справа є важливим інструментом для забезпечення її державних інтересів у цій сфері, а саме:

- захисту національного ринку;
- забезпечення безпеки та добробуту населення;
- забезпечення надходжень до бюджету [1].

Як зазначає А. Крисоватий, митна справа – це захист національного ринку й національного виробника, а також джерело надходжень до державного бюджету, а вже потім механізм контролю.[1].

У Митному кодексі України [2] встановлено, що межі митної території України є митним кордоном України. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України.

Варто зауважити, що митний кордон України становить 7 190 кілометрів. Кордон із Росією становить 2 063 км, із Молдовою – 1 191 км, із Білоруссю – 975 км, із Румунією – 625,4 км, із Польщею – 543 км, з Угорщиною – 135,1 км, із Словаччиною – 98,5 км [3].

Із метою розуміння принципів побудови митної справи слід розглянути основи її виникнення та подальшого розвитку. Економічною основою зародження митних стосунків стало виробництво, що виникло з розвитком суспільних відносин, виготовлення продуктів праці з метою обміну. Водночас з'явилася торгівля, причому не лише в середині громадських поселень (племен, штучних народностей) та на кордонах їх території, але й із далекими заморськими землями. Унаслідок цього, виникає окремий клас населення, який займається вже не виробництвом, а тільки обміном продуктів – клас купців. Під політичними умовами виникнення митної справи розглядаємо поділ суспільства на класи і виникнення держави.

Із появою міст виникає і необхідність політичного устрою, на утримання якого справляються різноманітні податки і збори, зокрема з торгівлі та переміщення товарів [1].

Періодизацію історії митної справи в Україні можливо умовно розподілити на 6 етапів:

I – докиївський період в історії митної справи на українських землях (V ст. до н. е. – VIII ст. н. е.);

II – період Київської Русі та монголо-татарського панування (XI – XVII ст.);

III – період запорізького козацтва – Гетьманщини (XVI ст. – перша половина XVIII ст.);

IV – період входження українських земель до Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.);

V – митна справа в Україні у радянську добу (1917–1991 рр.);

VI – період становлення та розвитку митної справи у період незалежності української держави (з 1991 року)[4].

За своїм віком митна справа стоїть поряд із професіями: землероб, мисливець, воїн, лікар та інші. Ще у III і II тисячоліттях до н. е. були митні відносини між найпершими рабовласницькими державами Стародавнього Сходу (Єгиптом, Ассирією, Вавилоном, Грецією, Римом).

Перша інформація про зовнішньоторговельні зв'язки та митні відносини містяться в пам'ятках 6-ої династії в Стародавньому Єгипті на початку III тисячоліття до н. е. За тих часів рух караванів із товарами був загрозливим, утримання охорони було занадто дорогим для купців і не ефективним. Це зумовило те, що на зміну витратам на охорону прийшли специфічні збори, котрі стали прообразом майбутніх митних платежів. У Вавилоні, який на початку II тисячоліття до н. е. був важливим економічним і культурним центром стародавнього світу, усі товари, що перетинали кордон, перевіряли і з них стягували митні збори.

Для становлення митної справи великий внесок зробили скіфські племена (праслав'яни), які з'явилися у степах Причорномор'я на початку VII ст. до н. е. і які тисячоліттями господарювали в степах Євразії та, окрім війн, займалися торгівлею з грецькими колоніями. Вони мали успіх у зерновому землеробстві та змогли перетворити цей процес на товарне виробництво, запропонувавши світу зерно, хутро, мед та віск в обмін на вино, ювелірні прикраси та інші предмети розкоші. Також саме праслав'яни, коли грецькі переселенці почали освоєння Північного Причорномор'я та Криму, зробили прорив у розвитку митної справи. Вони купували в орачів зерно, продукти тваринництва та хутро, а експортували у північні «варварські» землі прянощі, маслини, вина, олію, посуд, прикраси тощо і хоча греки використовували населення земель у своїх інтересах, тим самим відкрили праслав'янам шлях до взаємодії з південними народами Малої та Середньої Азії і Візантії.

Варто зазначити, що володарі Хазарського каганату (держави, яка утворилась у середині VII ст.) не тільки стягали зі слов'янських племен данину, а й збирали з іноземних купців торгове мито, чим перешкоджали вільній торгівлі проукраїнських племен із Візантією та іншими державами[4].

У той же період розвитку митної справи утворилось слово «таможня» (від тюркського «тамга»), яке означало собою «клеймо», яке ставили на різноманітних предметах, товарах, худобі, рабах як знак їх приналежності до чийсь власності.

Перші згадки про митні платежі на території сучасної України належать до IX ст. Саме за цих часів були підписані дві торговельні угоди з Візантією, які були названі «договори з греками». Вони не тільки зумовлювали зо-

внішні зв'язки стародавньої Русі, а й фіксували подальший розвиток зовнішньоторговельної (митної) справи.

На початку другої половини XI ст. на Русі був час князівських міжусобиць, через що відбувався спад торговельних взаємовідносин з іншими державами. Князі проводили особисту митну політику в межах своїх володінь та створювали власну систему митних зборів, що мала на меті власне збагачення. За таких умов Стародавня Русь протрималась до першої третини XIII ст. та занепала під нападами орд Батия. Монголо-татари за часи свого правління ввели внутрішнє торгове мито (тамгу), яке стягувалось з усіх товарів, що продавались.

Період запорізького козацтва розпочався з XV ст. Козаки утримували у своїх руках усю торгівлю Польщі, Литви, України і Південної Росії XVI – XVIII ст. Козаки у 1649 р. уклали договір із султаном Туреччини, за яким Туреччина надавала купцям право вільно перетинати Чорне та Біле моря, користуючись усіма їх портами у будь-який час без ускладнень спілкуватися з купцями материкових та річних міст, здійснювати продаж, купівлю й обмін товарів, а також будувати у портах склади (майже попередники магазинів безмитної торгівлі), а Україна зобов'язалась не давати можливості запорізьким та донським козакам нападати на Османську Імперію. Така ситуація спровокувала появу на Запорізькій Січі своїх митних порядків. Наприклад, якщо корабель, не доходячи версту до Січі, витримував 20 діб так званого «карантину», то міг увійти до бухти безмитно.

За часи правління Січчю Б. Хмельницьким відбулося врегулювання митних спорів між Україною та Росією. Він установив в Універсалі 1654 р. такси митних оплат, так званої «індукти», з привізного краму. Поборці державних прибутків називалися індукторами (або екзакторами). Їм дозволялося від уряду побирання митних та горілчанних поборів. У перший час після Переяславської ради 1654 р. Україна мала своєрідне (якого не мала жодна інша адміністративна одиниця Росії) козацько-старшинське самоврядування, військо, суд, податкову систему, митні кордони. Однак за умовами «Переяславських статей» 1659р. при гетьманові Ю. Хмельницькому Україна позбавилась права на самостійні зовнішні відносини [4].

Слід зауважити, що Конституція Пилипа Орлика, підписана у 1710 р., містила статтю про необхідність державного регулювання митної справи.

До кінця XVII ст. на українських землях, які входили до складу Російської держави, складалася система митних установ зі своїми штатами. У період переворотів із 1725 по 1762 роки митна політика характеризувалася непослідовністю. У 1724 р. Катерина I видала наказ про «Покровительський митний тариф» (товари, які ввозилися іноземними купцями, обкладалися митом, руські купці могли вивозити свої товари

без перешкод) [4]. Але в 1726 р. і в 1728 р. були підписані російсько-англійські та російсько-пруські договори, які встановлювали режим взаємного митного добробуту. Митний тариф 1731 р. цілком відмінив «Покровительський митний тариф». Реформа 1753 р. внесла зміни у митні заклади, ліквідувалися внутрішні митниці. У зв'язку з ростом контрабанди у 1754 р. була створена прикордонна варта, набирались команди митних кінних об'їждчиків. Митним тарифом 1767 р. були встановлені мита на продукти, які виготовлялися в країні на низькому рівні або в незначній кількості та які ввозилися і були конкурентоспроможними з російськими. Були застосовані нові митниці в Одесі, Севастополі, Ростові-на-Дону та інших містах. Посилювалась охорона митних кордонів [1].

Із плином часу з'являються оновлені ідеї мореплавання та торгівлі, які поступово закладають основи для розвитку митної справи та державний кордон країни починає збігатися з митним кордоном.

Уряди Олександра I та Миколи I мали на меті проводити заступницьку митну політику та зорієнтовувались на збільшення доходів казни за рахунок мита. Поступово така політика призвела до зростання зовнішньоторговельного обміну, створення проектів митних статутів, митних округів, ведення звітності про конфісковані товари та правопорушення. Митна політика першої половини XIX ст. обмежувала ввіз іноземних товарів, забезпечуючи високий прибуток російській буржуазії та нагромадження капіталів для інвестування у промисловість.

На жаль, початок другої половини XIX ст. негативно відобразився на митній діяльності, тому що зовнішня торгівля в умовах Кримської війни (1853–1856 рр.) і Паризького митного договору завмерла і митні доходи скоротились. У цей час в Україні створено 7 митних округів та 23 митниці, а також застави, перехідні пункти та знижені мита на сільськогосподарські продукти.

У 1864 р. в Міністерстві фінансів був організований департамент митних зборів для управління митними закладами. Підвищувалась діяльність митного контролю у сфері боротьби з контрабандою. У 1877–1887 рр. наступила політика обмеження ввозу іноземних товарів. У 1876 р. з 10 міст було прийнято рішення брати в золотій валюті митні збори. Митний тариф 1891 р. підвищив ввізні мита на іноземні машини, хімічні товари, бавовну, цукор, чавун, рейки. Кордон не був забезпечений щодо митного контролю [4].

Митний контроль у найбільш приближеному вигляді до сучасного почав діяти під керівництвом В. Леніна після Жовтневої революції 1917 р., коли у Декреті було встановлено дозвіл на ввезення та вивезення товарів, прописано правила провозу товарів через кордон, визначено поняття контрабанди. Однак слід враховувати, що у ті часи митна служба розвивалась

в умовах громадянської війни, голоду, господарської розрухи та товарного дефіциту.

У період з 1920 р. по 1922 р. проходила організація митної справи, в Україні і Харкові був створений відділ митного контролю, на кордонах функціонували митні заклади 3-х видів (митниці, митні нагляди та митні пости).

12 листопада 1922 р. було створено Українське відділення Головного митного управління (2 лютого 1934 р. воно було ліквідовано). 14 грудня 1924 р. Президія ЦВК СРСР затвердила Митний статут СРСР, а 19 грудня 1928 р. постановою ЦВК і РНК СРСР був уведений у дію Митний кодекс СРСР [4].

У роки Великої Вітчизняної війни органи митного контролю забезпечували пропуск вантажів, необхідних для армії і тилу, їх збереження. У післявоєнні роки робота митних органів була спрямована на встановлення процесів народного господарства, а також зміцнення кадрового складу митниць за рахунок всесоюзних курсів підвищення кваліфікації працівників митних закладів.

5 травня 1964 р. Президія Верховної Ради СРСР затвердила новий Митний кодекс СРСР [1]. Відтоді почався швидкий розвиток туристичних, культурних, економічних, наукових та спортивних зв'язків із зарубіжними країнами, зріс обсяг роботи з виконання митних операцій. Але варто зауважити, що були і деякі проблеми у роботі митних органів. Зокрема недостатня технічна оснащеність, нестача кваліфікованих кадрів, відсутність оглядових приміщень у пунктах пропуску на державному кордоні.

25 червня 1991 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про митну справу в Україні», у якому проголосила, що Україна «...як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу». Однак у своєму дисертаційному дослідженні В. Комзюк зазначає, що митна справа зазнала свого легітимного закріплення ще в Декларації про державний суверенітет України, прийнятій Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 р. Це положення було повторено і в ст. 1 Закону України «Про митну справу в Україні» від 25 червня 1991 р., у якій зазначалося, що Україна як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу. Митна справа є складником зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України [5]. Т. Проценко також стверджує, що початок розвитку нормативно-правового регулювання митної справи збігається з початком незалежності України, оскільки 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України проголошено Акт про незалежність і самостійна митна справа була проголошена важливою ознакою розбудови незалежної держави [6].

12 грудня 1991 р. Верховна Рада України прийняла Постанову «Про введення в дію Митного кодексу України», який є чинним законодавчим актом із митної справи й дотепер.

Також цей документ передбачав створення центрального митного органу України – Державного митного комітету України.

29 листопада 1996 р. Президентом України видано Указ про створення на базі колишнього Державного митного комітету України і його органів Державної митної служби України (далі – ДМСУ) та її органів: регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митниць. Цей Указ створив реальні умови для здійснення поглибленої структурної перебудови і реформування митної системи, зміцнення її управлінських важелів, підвищення рівня організаторської роботи.

24 грудня 2012 р. було створено Міністерство доходів і зборів України шляхом реорганізації Державної митної служби та Державної податкової служби України. А натеper Митні органи знаходяться у складі Державної фіскальної служби на основі Постанови Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу» від 21 травня 2014 р. Є всі підстави констатувати, що ухвалення цього документа є підсумком останнього етапу формування митної системи нашої держави та свідченням про її вихід на якісно новий рівень.

Усі основні митні процеси на території України регулюються Митним кодексом України. Запропонована Митним законом дефініція містить не стільки властивості, скільки невичерпний перелік окремих напрямів чи складників митної діяльності держави під керівництвом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, а саме:

- порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення;
- застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- справляння митних платежів;
- ведення митної статистики;
- обмін митною інформацією;
- ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;
- здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції під час її ввезення на митну територію України;
- запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил;
- організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів;
- інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [2].

Законодавець влучно вказує на той факт, що державна митна справа націлена на реалізацію державних митних інтересів, із чого випливає, що лише держава в особі її органів володіє абсолютним правом на здійснення такої справи. Наприклад, метою діяльності агентів із митного оформлення є забезпечення інтересів бізне-

су у сфері надання послуг із розмитнення, але це зовсім не означає що вони не є учасниками митної політики або суб'єктами митної системи, особливо відстоюючи свій власний митний інтерес. Інтерес у сфері митної справи, як зазначає Д. Приймаченко, властивий і таким суб'єктам соціально-правових відносин, як політичні партії, громадські організації, Торгово-промислова палата України, Асоціація міжнародних автоперевізників України, Асоціація митних брокерів тощо [7, с.58].

Сьогодні функціонування митної системи свідчить про наявність багатьох проблем, які позначаються на ефективності її роботи, а націленість України на євроінтеграцію потребують її реформування з метою більш злагодженої організації роботи митних органів.

Так, В. Мартинюк пропонує такі трактування поняття «митна система» [8, с.11]:

1) митна система – це складна система організаційно-правових і фінансових взаємовідносин, які виникають між державами, митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності при ввезенні на її митну територію і вивезенні за межі цієї території товарів, транспортних засобів та інших предметів, на які поширюються митні процедури;

2) митна система – це сукупність тарифних та нетарифних інструментів, принципів і методів їхнього встановлення, зміни чи відміни, механізмів, які забезпечують своєчасну і повну сплату митних платежів, контроль та відповідальність за порушення митного законодавства, а також державні органи, на які покладено обов'язки реалізовувати митну політику;

3) митна система – це суспільне явище як сукупність взаємопов'язаних інституційних одиниць, яких об'єднують єдині цілі та завдання. Характерними ознаками митної системи є такі: цілісність, чітка організація, порядок і послідовність, взаємозв'язок і взаємодопомога.

Автори статті дотримуються думки, що перше поняття є найбільш вичерпним за тими міркуваннями, що у ньому зроблено акценти на організаційно-правових та фінансових взаємовідносинах, які спостерігаються у митній справі.

Важливою основою розвитку митної справи є принципи її здійснення, які відображають систему фундаментальних, важливих положень та цінностей, що описують взаємодію між суб'єктами, котрі здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Відповідно до законодавства державна митна справа здійснюється на основі таких принципів[2]:

1) виключної юрисдикції України на її митній території;

2) виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо здійснення державної митної справи;

3) законності та презумпції невинуватості;

4) єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;

5) спрощення законної торгівлі;

6) визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності;

7) додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб;

8) заохочення доброчесності;

9) гласності та прозорості;

10) відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються Митним кодексом України (далі – МКУ).

Для більш чіткого розуміння визначених законодавчо принципів доречним видається розглянути їх у більш широкому аспекті.

Принцип виключної юрисдикції України на її митній території відображає положення про те, що тільки Україна (відповідно до міжнародно-правових стандартів та потреб) має право здійснювати нормативні й контрольні повноваження, визначати митну політику та реалізовувати її на власній митній території. Він підкреслює, що жодна держава і співтовариство не має права й можливості вказувати нашій державі на те, яким чином здійснювати контроль та яку митну політику проводити у межах її території. Слід зауважити, що Україна має право вступати у митні союзи або співтовариства з іншими державами, брати участь у діяльності міжнародних організацій та інше.

Принцип виключних повноважень митних органів України щодо здійснення державної митної справи має під собою розуміння, що безпосередньо митні органи України мають повноваження та компетенції, які визначені на законодавчому рівні, здійснювати митну справу. Це проявляється в тому, що Україна має власну митну систему та власні митні органи, які можуть співпрацювати з митними органами інших держав, виконувати з ними спільні функції та завдання у межах чинного міжнародного законодавства.

Принцип законності та презумпції невинуватості. Цей принцип спрямований на захист прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом суворого дотримання норм чинного законодавства митним органом або його посадовою особою. Митний орган (його посадова особа) повинен діяти винятково на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України. Особа, яка є суб'єктом митних правовідносин, вважається невинуватою у вчиненні порушення митного законодавства і не може нести відповідальність доти, доки її вину не буде доведено в законному порядку. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні порушення митного законодавства. Усі сумніви щодо доведеності вини особи мають тлумачитися на її користь [9].

Принцип єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний

кордон України. Дотримання цього принципу забезпечує дотримання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України усіма суб'єктами митних правовідносин та має на увазі те, що у жодного з таких суб'єктів не може бути переваг або обмежень, окрім законних.

Принцип спрощення законної торгівлі. Він відображає загальноприйняті у світі режими з урахуванням національних особливостей. Метою реалізації цього принципу є створення комфортних умов здійснення законної торгівлі за допомогою спрощення деяких митних процедур. Загалом, він націлений на захист прав та інтересів суб'єктів законної торгівлі.

Принцип визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності. Цей принцип має на меті недопущення будь-яких проявів дискримінації та захист правомірних інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності.

Принцип додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб полягає у тому, що митні органи під час здійснення своїх повноважень мають забезпечити захист правомірних інтересів та прав осіб, які задіяні у зовнішньоекономічній діяльності.

Принцип заохочення добросовісності має на меті мотивування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до здійснення своєї діяльності на законних засадах та сумлінності. Для реалізації зазначеного принципу можуть використовуватись тарифні або нетарифні інструменти митного регулювання.

Принцип гласності та прозорості відображає доступність інформації, пов'язаної з митною справою для всіх суб'єктів. Митні органи повинні інформувати громадськість про свою діяльність, правила, норми та інше.

Принцип відповідальності всіх учасників відносин, що регулюються МКУ. Цей принцип відображає положення про те, що для всіх учасників митних правовідносин у разі порушення законодавства настає невідворотна відповідальність. При чому як для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і для посадових осіб митних органів.

Розуміння зазначених принципів, їх правильне трактування та закріплення у законодав-

чих актах забезпечує ефективну роботу митної системи, відповідність її міжнародним стандартам та покращення взаємодії між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки. На підставі дослідження історії виникнення та розвитку митної справи на території стародавньої та сучасної України з'явилась можливість виявити проблеми та ризики діючої митної системи. Також було розглянуто принципи побудови митної справи, які впливають на її роботу та розвиток, а отже, на безпосереднє регулювання міжнародної торгівлі та вирішення важливих економічних проблем країни. Можна визначити недоліки, які потребують вивчення та усунення. Наприклад, недостатня глибина і частота контролю, зокрема після випуску товарів, та деякі аспекти які вказують на постійний конфлікт інтересів митних органів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Вирішення цих проблем забезпечить більш ефективну роботу митної системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Митна справа: підруч. / А. Крисоватий, С. Герчаківський, О. Дем'янюк та ін.; за ред. А. Крисоватого. Тернопіль: ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.
2. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. С. 552.
3. Гребельник О. Митна справа: підруч. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 3-тє вид., перероб. та доп. С. 54.
4. Дубініна А., Сорокіна С., Зельніченко О. Митна справа: Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 320 с
5. Комзюк В. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2003. 191 с.
6. Проценко Т. Правове регулювання адміністрування податків і митних платежів: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Київ: Б.в., 2008. 36 с
7. Приймаченко Д. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. / Національна академія державної податкової служби України. Ірпінь, 2007. 468 с.
8. Мартинюк В. Митна система та економічна безпека держави: теорія і методологія: моногр. Тернопіль: Астон, 2010. 256 с.
9. Митний кодекс України: практичні аспекти: навчально-методичний посібник / ред. кол.: А. Войцешук, І. Івашук, А. Крисоватий, О. Омельчук, П. Пашко та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 516 с.